

★ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ★

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΚΟΟΝΤΑ ΤΟΥ ΛΕΣΣΙΓΓ

ΠΕΙΔΗ κατὰ τὰς ἡμετέρας θεωρίας ἡ ποίησις εἶναι αὐτός ὁ λόγος καὶ ἡ γλῶσσα (ἔπη=λόγια), ἀφοῦ μάλιστα σήμερον ἡ ποίησις ὅλη τείνει νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ ὁρθὸν καὶ τὸ μυθιστόρημα καὶ ἀφοῦ ὁ διάλογος ὁ Πλα-

τωνικός δὲν ἔχει ὅρια διακρίσεως ἀπὸ τὸν συνήθη καὶ τετριμμένον διάλογον· ἐπειδὴ προσέτι ἔχομεν ὑψίστην ἰδέαν περὶ τοῦ λόγου ὡς παρακολουθούντος πᾶσαν ἀκτῖνα τῆς νοήσεως (λόγος=λογικόν) καὶ ὅτι καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀνειρώδεις βεβηχασμούς τοῦ ἰδανικοῦ, ὡς συμβαίνει εἰς τὸν Πλάτωνα· τέλος ἐπειδὴ ὁ Λέσσιγγ ἐν τῷ Αὐτοκρίτει (ὅστις ἄλλως ἐγνωσθὲν ἐσχάτως κοινῶς παρ' ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς μεταφράσεως τοῦ κ. Προβελεγγίου, τὴν ὑποῖον καὶ λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν) νομίζει ὅτι εὗρεν ἑαυτὸς ἀπρόσιτον εἰς τὸν λόγον κακῶς σφειτερισθέν, διὰ τοῦτο ἐνομίσμεν ἐπιβαλλόμενον εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποδείξωμεν ἐσφαλμένους τοὺς περὶ ποιήσεως δισχυρισμούς τοῦ γερμανοῦ τεχνοκρίτου τοῦ κακῶς περιορίσαντος ἐπὶ πολὺ τὴν ποιητικὴν καλαισθησίαν ὡς ἐκ τοῦ ὑπερτιμηθέντος κύρους του, πρὸς δὲ νὰ εἰπωμεν τὰ ἀπαραιτήτα σχετικὰ περὶ ζωγραφικῆς καὶ περὶ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῆς καλλιτεχνίας καὶ αἰσθητικῆς.

Ὁ Λέσσιγγ θέλει νὰ φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ περιγραφή τοῦ σωματικοῦ κάλλους δὲν εἶναι θεμιτὴ εἰς τὸν ποιητὴν καὶ καταδικάζει ὡς ψυχρὰν ὅχι μόνον τὴν χαιρῆστατην περιγραφὴν τῆς ὥραιας Ἀλκίνας τοῦ Ἀριόστου, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τυχὸν ἀνωτέραν ἐπιτυχίαν. Καὶ ἐνῶ οὕτω βαρύνει τὴν αἰσθητικὴν του προσκρούει εἰς ἕνα ἐκ τῶν μεγίστων ποιητῶν, ὁ Λέσσιγγ νομίζει ὅτι ἐπικαλεῖται τὸν μέγαν Ὀμηρον καὶ ὅτι συλλογίζεται μεθοδικῶς! Ὁ Ὀμηρος, λέγει, δὲν περιέγραψε τὸ τόσο περιβόητον κάλλος τῆς Ἑλένης. Ἀλλ' ἡ λογικὴ ἀπαιτεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἂν ὁ θεῖονος Ὀμηρος ἀποδεικνύεται εἰς κανὲν μέρος κατώτερος τῆς ζωγραφικῆς τῆς ἐποχῆς του, δηλ. ἂν ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ δὴ ἂν ἡδύ-

νατο ἡ τότε ζωγραφικὴ νὰ ζωγραφίσῃ Ἑλένην, διότι ἄλλως πῶς ἦτο δυνατόν νὰ φθάσῃ ὁ ψιλὸς λόγος εἰς τεχνικοὺς ὅρους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐφθάσε αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη πρόοδος; Ἀλλ' ἐνῶ ἐπὶ Ἀριόστου ὑπῆρχε ἡ Ῥαφαήλειος τέχνη, ἡ ἐπὶ Ὀμήρου ζωγραφικὴ δὲν ἡδύνατο νὰ ζωγραφίσῃ ὅχι Ἑλένην, ἀλλ' οὐδὲ ἕνα ἐλάχιστον ἢ ὄνυχον αὐτῆς. Πᾶσα γραμμὴ ἐξεργασμένη τοῦ παραδεδωμένου ἱερογλυφικοῦ τύπου ἀνθρώπινης μορφῆς τῆς στερεοτύπου Μυκηναϊκῆς ζωγραφικῆς θὰ ἦτο ἀτάσθαλος ἐλευθερία, δυναμένη μᾶλλον θεοσίτην νὰ παραστήσῃ παρὰ τὰ δύσκολα χαρακτηριστικὰ τῆς Ἑλένης.

Ἡ τέχνη ἐκείνη δὲν ἡδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὰς προσωπογραφίας ὁμοιότητα ἀτόμου τινός, ὡς δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ὁμοιότητα ὁ ἀρχαῖος ἢ αὐτοσχέδιος προσωπογράφος τῶν τραπέζων καὶ καφενείων, ἡ δὲ προσωπογραφία ἐμάνθανετο μᾶλλον ὡς στερεότυπος κοσμηματογραφία.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνεπιτυχὴς ἐκτέλεσις εἶνε αὐτόχρημα μίμησις τοῦ ἀσυμμέτρου καὶ δυσμόρφου, διὰ τοῦτο ἡ τελειοποιηθεῖσα κλασικὴ τέχνη ὡς μόνον ἐχέγγυον τεχνικῆς ἐκτελέσεως ἐθεώρει τὴν μίμησιν τοῦ ἰδανικοῦ ὥραιου ὡς δυσεφίκτου, διότι τὸ ἄσχημον δύναται νὰ προέρχεται καὶ τυχαίως καὶ εἶνε ἔργον παντός ἀτέχνου.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται κάλλιστα ἡ γενικὴ τᾶσις τῆς ἀρχαίας τέχνης πρὸς τὸ ὥραιον, ἐνῶ σήμερον, ὅποτε τὸ ὥραιον κατέστη ζωγραφικὴ εὐχέρεια καὶ αὐτόχρημα κοσμηματογραφία, ὁ ἰκανὸς τεχνίτης δικαίως θέλει νὰ δοκιμασθῇ εἰς τὴν μίμησιν ἀσχήμου προσωπογραφίας.

Τὴν ζωγραφικὴν ἀτέλειαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου πανηγυρικώτατα ἀνομολογεῖ καὶ ὁ Λέσσιγγ, ἀλλὰ πράττει τοῦτο ὡς ἐν παρόδῳ καὶ δὲν θέλει ὁριστικῶς νὰ ἐρευνήσῃ ἂν ὁ Ὀμηρος ἐφάντασθῃ τὴν κλασικὴν ζωγραφικὴν, ἀλλὰ μᾶλλον δέχεται ἄγνοιαν παρ' αὐτῷ τῆς προοπτικῆς καὶ τοῦ συγχρονισμοῦ:

(Σελ. 124). Τὸ μέρος τοῦτο (ἡ προοπτικὴ) τῆς τέχνης ἦτο ἐντελὲς ἀγνωστον τοῖς ἀρχαίοις καὶ ὅτι ὁ Ρορε παραθέτει, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ὀμηρος εἶχεν ἤδη περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν τινὰ ἀποδεικνύει μόνον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε λίαν ἀτελεῖ ἔννοιαν περὶ αὐτοῦ κ. τ. λ.

Ἀλλὰ ἐν σελίδι 123 λέγει:

Ἐπεται ἀναγκαιῶς, ἡ δὲ ὅτι ὁ Ὀμηρος δυνάμει τοῦ θεοῦ αὐτοῦ πνεύματος δὲν ἤρκεσθῃ τόσο εἰς ὅ,τι ἡ ζωγραφικὴ τότε ἦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡδύνατο

νά κατορθώσῃ ὅσον ἐμάντευσεν ἐκεῖνο, ὅπερ αὕτη ἐν γένει ἠδύνατο νά ἐπιτελέσῃ ἢ κ' τ. λ.

Καί ἐν σελ. 122 λέγει περὶ τῶν πολλαπλῶν εἰκόνων τῆς ἀσπίδος :

Εἶνε ἀληθές, ὅτι πάνθ' ὅσα λέγει ὁ Ὅμηρος δὲν ἠδύνατο νά συνδεθῶσιν εἰς μίαν μόνην εἰκόνα· ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀρνήσις, ἡ κατάθεσις τῶν μαρτύρων καὶ αἱ παρακελεύσεις τοῦ διηρημένου πλήθους, ἡ προσπάθεια τῶν κηρύκων πρὸς κατεύνασιν τοῦ θορύβου καὶ αἱ κρίσεις τῶν δικαστῶν εἶνε ἀντικείμενα διαδοχικῶς ἐξελισσόμενα καὶ οὐ δυνάμενα νά συνυπάρξωσι παραλλήλως. Ἀλλ' ὅ,τι.. οὐχὶ ἐν ἐνεργείᾳ ὑπῆρχεν ἐν τῇ εἰκόνι, τοῦτο ὑπῆρχε δυνάμει ἐν αὐτῇ (!!)

Ὡς βλέπει τις ὁ Λέσσιγγ προτιμᾷ νά εἰκοτολογῇ τερατωδῶς ἀντὶ νά ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν γνώμην τὴν ὁποῖαν πολεμεῖ, ἀρῶν δὲν δύναται νά φαντασθῇ τι ἀνώτερον, ὡς θὰ ἴδωμεν.

Καὶ τώρα ἅς ἴδωμεν πῶς συλλογίζεται ἡ μᾶλλον πῶς περὶλογίζεται καὶ εὐρίσκει αὐτά :

Ἐν σελ. 26 λέγει :

Ἀλλὰ θὰ προσπαθῇ νά ἀναπτύξω τὴν ὑπόθεσιν ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς.

Συλλογίζομαι οὕτω. Ἄν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ζωγραφικὴ μεταχειρίζεται πρὸς τὰς μιμήσεις αὐτῆς μέσα ἢ σημεία ὅλους διάφορα τῆς ποιήσεως, ἐκεῖνη μὲν δηλαδὴ σχήματα καὶ χρώματα ἐν τῷ χώρῳ, αὕτη δὲ ἐνάεθρους φθόγγους ἐν τῷ χρόνῳ, ἂν εἶνε ἀναντίρρητον, ὅτι τὰ σημεία πρέπει νά ἔχωσιν ἀρμόζουσαν σχέσιν πρὸς τὸ σημειούμενον τότε δύναται παραλλήλως συντεταγμένα σημεία νά εἰκονίσωσι μόνον ἀντικείμενα ἅτινα εἶτε ἐν ὅλῳ εἶτε ἐν μέρει ὑφίστανται περὶ ἀλλήλως, ἀλλεπάλληλα ὅμως σημεία δύναται νά εἰκονίσωσι μόνον ἀντικείμενα ἅτινα, ἢ ὦν μέρη ἐξελίσσονται ἀλλεπαλλήλως.

Ἀντικείμενα ἅτινα ἢ ὦν μέρη ὑφίστανται παραλλήλως καλοῦνται σώματα. Ἐπομένως σώματα μετὰ τῶν ὁρατῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων εἶναι τὰ ἰδίως ἀντικείμενα τῆς ζωγραφικῆς (! !)

Ὅποῖος περὶλογισμός ! Τὸ προηγούμενον *μόνον* δὲν γίνεται εἰς τὸ συμπέρασμα, κύριε κριτικὸ καὶ λογικεύμενος, *ἰδίως*, ἀλλὰ *μόνον*· οὕτω δὲ καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον :

Ἀντικείμενα, ἅτινα ἢ ὦν μέρη ἐξελίσσονται ἀλλεπαλλήλως καλοῦνται ἐν γένει πράξεις. Ἐπομένως πράξεις εἶνε τὸ ἰδίως ἀντικείμενον τῆς ποιήσεως.

Τὸ *μόνον* ἔπεται καὶ πάλιν ὅχι τὸ *ἰδίως*.

Καὶ ἀναιρῶν τὸ προηγούμενον προσθέτει :

Ἀλλὰ πάντα τὰ σώματα ὑφίστανται οὐ μόνον ἐν χώρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν χρόνῳ. Διατελοῦσιν ὑπάρχοντα καὶ ἀνὰ πᾶσαν τῆς διαρκείας αὐτῶν στιγμὴν δύναται νά μεταβάλλωσι φάσιν καὶ σχέσιν ἐκάστη τῶν στιγμῶν τούτων φάσεων καὶ σχέσεων προέρχεται ἐκ προηγούμενης πράξεως καὶ δύναται νά παραγάγῃ ἐτέραν ἐπομένην καὶ οὕτω νά ἀποβῇ οἷον τὸ κέντρον πράξεως. Ἐπομένως ἡ ζωγραφικὴ δύναται νά μιμηθῇ καὶ πράξεις ἀλλὰ μόνον ὑποδηλοῦσα ταύτας διὰ σωμάτων.

... ἡ ποιήσις εἰκονίζει καὶ σώματα, ἀλλὰ μόνον ὑποδηλοῦσα ταῦτα διὰ πράξεων.

Ὅλος ὁ κόπος διὰ νά συμπεράνῃ ὅτι καὶ ἡ ζωγραφικὴ εἰκονίζει καὶ σώματα, καὶ ἡ ποιήσις μιμεῖται πράξεις [τὸ πῶς δὲν ἐνδιαφέρει!] ἀλλὰ διὰ νά προσθήσῃ :

Ἐντεῦθεν πηγάζει ὁ κανὼν τοῦ ἐνιαίου τῶν γραφι-

κῶν ἐπιθέτων καὶ τῆς φειδοῦς (!!) εἰς τὰς περιγραφὰς ὑλικῶν ἀντικειμένων.

Οὐδέποτε ἴσως ἡ οὐρανοπορεπὴς τέχνη τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπέστη τόσον ἐπίσημον ἐκφύλισιν ὅσῃν ἐνταῦθα. Ὁ νομισθεὶς μέγας (!) κριτικός (! ! !) Λέσσιγγ ἐπίνοεῖ συλλογισμοὺς τῆς ἰδιοσυγχεύσεως τοῦ διὰ νά ἀποδείξῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ πόδεϊκτον καὶ μάλιστα περὶ μωδῶς γνωστὸν δηλ. τὸ πᾶν μέτρον ἀριστον, διότι τί ἄλλο εἶναι ἢ φειδῶ ἐνταῦθα περὶ τὸ προσῆκον μέτρον :

Καὶ ἤδη ἀναθρώσκει ὁλόκληρος ἡ πλάνη· ὁ Λέσσιγγ ἐξήγησε νά καταπολεμήσῃ τὰς ὑπερβολὰς καὶ κατὰ κράτος τῶν περιγραφῶν ἐν τῇ ποιήσει (ἰδ. πρόλογον μεταφράσεως) καὶ πλανηθεὶς ἐθεσε ὑπὸ χυμωσθέντησιν πᾶσαν αἰνῶδηποτε χρῆσιν περιγραφῶν.

Παραδόξος καταπολέμησις τῶν χρήσεων μετὰ τῶν κατὰ κράτος ὡς νά ἐπρόκειτο περὶ τῶν τόσον ἀπηνῶς καταδωκομένων ἡδονῶν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἀρχῇ διάκρισις τῶν *παρὰλλήλων* σημείων ἀπὸ τῶν *ἀλλεπαλλήλων*, εἶναι μηδαμινὴ καὶ ἀφάνταστος ἐπίνοια, διότι καλλίστα ὁ περιεργαζόμενος λεπτομερῶς τὰ μέρη μιᾶς εἰκόνης δύναται νά τὰ διατρέγῃ ὡς ἀλλεπαλλήλα, καὶ καλλίστα ὁ χρόνος ἀεὶποτε θεωρεῖται ὡς τοπικὴ ἐκτασις καὶ ὁδὸς τὴν ὁποῖαν διερχόμεθα καὶ ἐπομένως φανταζόμεθα τὰ σημεία αὐτοῦ ὡς περὶ ἀλλήλως κείμενα· ὥστε ὁ Λέσσιγγ ἐκτίσε καὶ ἐπὶ χυμοῦ καὶ δι' χυμοῦ.

Ἡ Ἐπικαίρων καὶ ἐπ' ἀνάγκης κρίνομεν ἐνταῦθα νά ἀποκαλύψωμεν μίαν ἀσέβειαν γλωσσικὴν καὶ παιδαγωγικὴν τελομένην κατ' αὐτὰς ἐν μέσαις Ἀθήναις. Κάποιος δάσκαλος ἐνόμισε ὅτι ἔκαμε γλωσσικὴν ἀνακάλυψιν παρουσιάζων τὰς γραμματικὰς κατηγορίας καὶ ὑποδιαίρεσεις ὑπὸ μορφὴν δένδρου μετὰ τῶν διακλάδωσεων· εἰς τοῦτο ἀπαντῶμεν. Πρῶτον ὅτι *comparaison n'est pas raison*. Καὶ δεύτερον ὅτι ἡ τοιαύτη παρομοίωσις ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου, διότι αἱ ἀπόγονοι ὁμοιάζουσι πρὸς νεαρὰς βλάστας καὶ διότι δύναται νά εἶναι εἰς, δύο, τρεῖς καὶ ὁσοῖδηποτε, ἐνθ' αἱ ἐπιστῆμαι ὑποδιαίρουνται συνήθως κατὰ τὸν μεθοδικὸν κανόνα τῆς διχοτομήσεως. Ὡστε ἡ παρομοίωσις θὰ ἦτο ὁρθὴ μόνον ἐὰν ἡ διακλάδωσις τῶν δένδρων ἐλέγετο καὶ ἦτο διχοκλάδωσις, ἢ ἐὰν ἐφηρμόζετο μᾶλλον εἰς ἄλλην τινὰ ἐπιστήμην φυσικωτέραν ὡς λ.χ. τὴν Ζωολογίαν τῆς ὁποίας αἱ συνομοταξίαι καὶ αἱ ὑποδιαίρεσεις αὐτῶν παρουσιάζουσι ἀληθῆ διακλάδωσιν.

[Ἐπεται τὸ τέλος].

K. ΖΑΜΠΑΣ

